

GRAFISCH WEEKBLAD

ORGAAN VAN DEN ALGEMEENEN NEDERLANDSCHEN TYPOGRAFENBOND

ABONNEMENTSPRIJS PER JAAR:
VOOR NEDERLAND f 1.20, VOOR BELGIË f 1.50
OVERIG BUITENLAND f 2.25 (BIJ VOORUITBE-
TALING). LOSSE NUMMERS à 2 CENTS BIJ DE
AGENTEN EN AAN ONS BUR. VERKRIJGBAAR

REDACTEUR:
F. VAN DER WAL
1STE HELMERSSTRAAT 54
AMSTERDAM

PRIJS DER ADVERTENTIËN:
VAN 1-5 REGELS 50 CENTS, ELKE REGEL MEER
10 CENTS, AANVRAGEN OM PERSONEEL TOT
10 REGELS 30 CENTS BIJ VOORUITBETALING.
DIENSTAANBIED. EN FAM.BER. 5 CT. P. R.

BUREAU VOOR REDACTIE, ADMINISTRATIE EN EXPEDITIE: 1STE HELMERSSTRAAT 54, AMSTERDAM, TEL. Z 2937

1866

HOE DE TYPOGRAFENBOND GEBOREN WERD.

1916

Uit den nood der tijden werd hij geboren, onze Typografenbond, de eerste vakorganisatie van ons land, de eerste werkelijke strijdvereniging der Nederlandsche arbeiders. Uit den nood der tijden! Want het was omstreeks het midden der 19e eeuw miserabel genoeg gesteld met de handwerkslieden. Lage loonen en lange werktijden waren hun deel. En die lage loonen hadden een geringe koopkracht, al waren vele levensmiddelen aanmerkelijk goedkoper dan vijftig jaar later en natuurlijk veel goedkoper dan in dezen oorlogstijd. Maar zoo heel veel scheelde dit dooreengenomen toch niet. Het brood was meestal duur en zij, die thans — en niet geheel ten onrechte — klagen over het minder smakelijke oorlogsbrood, mogen bedenken, dat vijftig jaar terug de arbeiders vaak brood geheel van aardappelmeel aten. 't Was armoede, bittere armoede. En de arbeiders droegen die geduldig, als een onvermijdelijk noodlot. Zij eerden hun bazen als weldoeners, waren onnoozel genoeg om te meenen, dat die hun brood verschafften. Van gemeenschappelijk verzet tegen loondrukking en knevelarij geen spoor. Alleen de onderlinge concurrentie der ondernemers om op een gegeven tijdstip goede werkrachten ter beschikking te krijgen, hielden de loonen nog op een zeker bestaanspeil, hoe laag dit dan ook ware. Maar wie zich niet van zijn superieure vaardigheid bewust was, werd geheel de slaaf van zijn meester, voor wien hij overdag werkte, voor wien hij bij avond arbeide, voor wien hij, als 't gelast werd, zijn nachtrust opofferde, blijde reeds als hij daarvoor in den wintertijd als extra „liefdegift” een zakje gort of iets dergelijks ontving. Daardoor werd de patroon dan nog tot weldoener gestempeld en als de gort wat royaal gemeten was, kreeg de meester een aureool van bienfaisieur. Op 't Kopperfeest, dat de boekdrukkerspatroons wel zoo genadig waren om 't met hun hooge tegenwoordigheid te vereeren, werden ze gehuldigd als Duitsche vorsten door hun serviele onderdanen, waarbij gehunkerd werd naar een fooi, om de kosten van het feest te dekken of de gaten in het ondersteuningsfonds te stoppen. Want ondersteuningsfondsen, onderlinge hulpverenigingen, hadden de arbeiders wel en vooral door de typografen waren dezen opgericht. Ook al weer uit nooddruff. Van doorbetaling van loon bij ziekte was maar sporadisch sprake, nadat de gildekassen verdwenen waren en dus moest men wel pogen zichzelf te helpen. De werkgevers waren daarmede natuurlijk wel content. Het ontlastte hen weer van een morele verantwoordelijkheid, hoe weinig die dan ook gevoeld werd, en 't was voordeelig als de arbeiders van hun lage loonen ook nog eigen ziekte-risico wisten te dekken. Maar de arbeider werd niet alleen door ziekte bedreigd; ook

in die dagen was werkloosheid een maatschappelijk euvel, waardoor menigeen zwaar geteisterd werd en waaraan allen bloot stonden. En tegen werkloosheid had men zich niet verzekerd. De door spiesburgers met allen ijver verkondigde leer, dat werkloosheid aan eigen schuld te wijten was, vond onder de arbeiders nog zeer veel geloovigen. Wel werd voor een ziekenpotbroeder soms gecollecteerd, wanneer hij reeds over den rand van den maatschappelijken afgrond hing te spartelen, maar dan moest hij ook al minstens zoover heen zijn, als Liefdadigheid naar Vermogen van de sociale schipbreukelingen eischt, alvorens zij hun de wreedheid der menschelijke liefdadigheid doet ondervinden.

Het was eerst in het jaar 1861, dat enkele Amsterdamsche vakgenooten begonnen te begrijpen, dat dit niet het ware was. Zij kwamen op 12 Februari van dat jaar bijeen naar aanleiding van den steun, dien een paar kunstbroeders was verleend geworden uit vrijwillige bijdragen. A. van Zutphen, de vader van den bekenden Oome Jan van den Alg. Nederlandschen Diamantbewerkerbond, presideerde die bijeenkomst en noemde het in zijn openingspeech een schande, dat een typograaf van een aalmoes op den been gehouden moest worden. Daarom wilde hij een kas vormen, waaruit men bij werkloosheid uitkeering als een recht zou kunnen eischen. Maar hij toonde ook meteen aan, van hoe groot belang het voor allen was, een dergelijke kas te stichten. Vragenderwijs sprak hij: „Kan hij, die reeds eenigen tijd zonder „werk is en dus ook alles verteerd heeft — „want het laatste volgt spoedig op het „eerste — weigeren voor een loon van f 3.50 „te gaan werken? Neen immers, want „hoewel zijn karakter en zijn gevoel van „eigenwaarde hem verbieden, zich zoozeer „te verlagen, hoort hij ook de stem zijner „vrouw en kinderen, die om brood schreien.” Er werd dus gevoeld, dat de bazen vaak schromelijk misbruik maakten van de

Vaandellied.

(Bij het vijftig-jarig bestaan van den Typografenbond).

Het vaandel hoog, het nieuwe vaandel
Van onzen ouden, fieren bond,
Het vaandel hoog omhoog geheven
Op dezen dag, in dezen stond.
De hoofden op, de oogen open,
Den geest bezield, het hart verblijd,
Zóó zullen wij ons vaandel eeren
Als het symbool van onzen strijd.

Het vaandel rein, het schoone vaandel!
Dat nooit de leugen het besmett'
Zij steeds ons allerhoogste streven
Bij elken strijd, bij elk verzet.
Laat vrij de laster ons belagen,
De leugen langs ons henen gaan,
Ons sterke wapen zij de waarheid,
Die vijftig jaar ons sterk deed staan.

Het vaandel hoog in alle tijden,
Het vaandel rein bij elke daad,
Zóó zullen wij met geestdrift strijden,
Zóó gaan wij, als het moet, op straat.
Wij zullen onze eischen stellen,
In het belang van kind en vrouw,
En zweren bij het nieuwe vaandel
Elkander: moed, beleid en trouw.

Hooglaren, Mei 1916.

B. v. d. B.

hulpeloosheid dergenen, die zonder arbeid waren en dat hierin het gevaar school, dat de loonen steeds naar beneden gedrukt werden. Het nieuwe steunfonds, dat inderdaad tot stand kwam, had dus al dadelijk veel dieper maatschappelijke beteekenis dan de ziekenfondsen, namelijk het beschermen van den loonstandaard, voorzoover die dan aanwezig geacht kon worden. Dit Onderling Hulpfonds „Boekdrukkunst” was feitelijk de latere Amsterdamsche bondsafdeeling, die er zonder merkbaaren overgang uit voortkwam.

Aldra begonnen de leden ervan, nu hun inzicht omtrent de economische verhoudingen zich wijzigden, zich gemeenschappelijk met de arbeidsvoorwaarden in te laten. In 1864 kwamen de pogingen van de buitenlandsche boekdrukkers om hun loonen te verhoogen, ernstig ter sprake en in 1865 werd reeds het woord werkstaking gehoord en door sommige leden onverholven

te kennen gegeven, dat al verbod de wet het complotmaken, door individueele dienstopzegging de patroons toch wel genoopt zouden kunnen worden om verbeteringen in te voeren. Zoover kwam het evenwel dadelijk nog niet, doch er werd begonnen met aan de patroons een adres te richten, waarin de alleszins billijke verlangens der gezellen waren ontvouwd. En, begrijpende reeds, dat een dergelijke agitatie niet tot één plaats beperkt mocht blijven, wilde men er resultaat van verwachten, werden er brieven gericht aan de typografenverenigingen in den lande, met het verzoek om het adres der Amsterdamsche vakgenooten te steunen, door zelve ook eischen te stellen. In meerdere plaatsen geschiedde dit dan ook, met niet al te veel succes evenwel. De patroons voelden zich nog wat

sterk tegenover hun arbeiders; waartusschen geen andere samenhang bestond, dan hun ziekenpot in 't leven had weten te roepen. 't Gevoel, dat er meer kracht noodig was, kwam dan ook spoedig tot uiting in een rondschriften van de Arnhemse Vereniging „Boekdrukkunst de Grondzuil der Verlichting”, waarin zij, in overleg met het Amsterdamsche Hulpfonds, de plaatselijke verenigingen uitnoodigde tot het houden van een Congres op den 2en Paaschdag te Amsterdam. Dit plan vond instemming en zoo kwamen op dien gedenkwaardigen Aprildag een zestigtal afgevaardigden uit Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Utrecht, Leiden, Arnhem, Sneek en nog enkele andere plaatsen, vertegenwoordigende 1430 leden, in „Odeon” bijeen. Algemeen was men 't er over eens, dat de typografen en aanverwanten een kommervol leven leidden en dat geen enkele vakgenoot „overeenkomstig zijn roeping naar waarde bezoldigd” werd. Een looneisch werd geformuleerd; f 9.— zou als minimum voor het gansche land worden geëischt. Maar er werd meer gedaan: men ging over tot het stichten van een Nederlandsch Typografenbond. Een voorloopig bestuur, met Petrus Werthweijn als voorzitter, werd gekozen, waaraan de afdelingen Amsterdam: het Hulpfonds, „Voorzorg en Genoegen” en „Drukpers”, een vijftal commissarissen zouden toevoegen. Het adres ging in druk en werd allen bekenden Nederlandschen boekdrukkerspatroons toegezonden. Op 8 Juni werd een schrijven aan de deelnemende verenigingen gericht, waarin werd medegedeeld, dat op 1 Juni de Nederlandsche Bond was geconstitueerd en dat vanaf dien datum de contributie van 5 cents per week en per lid voor de hoofdkas moest worden gestort.

De Algemeene Nederlandsche Typografenbond was gesticht.

***

Thans heeft de Bond vijftig jaren bestaan. Zijn geschiedenis is uitgebreid, te uitgebreid om ze zelfs ook maar te schetsen in dit bestek. 't Was een vallen en opstaan, een telkens weer hoopvol pogen, gevolgd door teleurstelling. Velen, die moedvol den strijd mede aanvingen, werden spoedig mat, als bleek, dat de muur van patroons-absolutisme, laag eigenbelang en dom vooroordeel, nog te hecht was, om in één storm omver te loopen. Trouweloosheid in eigen rijen ontgoochelde vaak de beste strijders. Dikwijls scheen het, dat alle strijden en lijden te vergeefs was geweest, maar telkens ook kwamen weer nieuwe krachten de gelederen versterken en de organisatie voortstuwen. En wat al deze mannen zelf niet duidelijk konden beseffen, dat zien wij nu in volle klaarheid, n.l. dat zij zijn geweest stoere werkers aan de verheffing van de arbeidersklasse van ons land. Want hoe wankel hun schreden somtijds mochten zijn, zij waren toch de pionniers, die de organisatie van altoos weer omhoog hieven voor de oogen der breede schare van onterfden; zij waren het, die door hun voorbeeld de arbeiders in andere vakken tot organisatie wisten te bewegen. Dat is de eer van onzen mooien Bond, die niet alleen de eerste was in ons land, doch ook door al die vijftig lange en vaak bange jaren heen de andere verenigingen tot een exempel bleef. En nog staat hij bovenaan in innerlijke kracht en werkdadigheid. Aan de mannen van het heden om te zorgen, dat hij zijn hooge standpunt ook in de toekomst kan behouden!

v. d. W.

„Leeringen wekken, voorbeelden trekken.”

Het was met de Paaschdagen van het jaar 1896, dat er te Utrecht, naast den Dom, eene bondsvergadering plaats had tot herziening der statuten... Dit was de eerste bondsvergadering, die ik als afgevaardigde mede maakte... En deze eerste bondsvergadering heeft mij iets geleerd, dat ik zooveel mogelijk op de volgende bondsvergaderingen, waar ik verscheen, heb toegepast.

***

Bondsbroeders, denkt nu niet, dat ik jullie iets zeer geleerds of geheimzinnigs ga verhalen. Ik maakte daar kennis met de toenmalige op den voorgrond tredende figuren in den Bond... Gerard Snijdelaar, de voorzitter, met zijn staf medewerkers, zittende allen aan een in de breedte der zaal geplaatste tafel. Tegenover den voorzitter, in het verlengde der zaal, de andere afgevaardigden, waaronder De Groot, redacteur „Ons Vakbelang”, nu directeur van de Amsterdamsche Stads-Drukkerij; A. Rot, afgevaardigde voor Amsterdam; Van Hassel uit Utrecht, enz. enz., waarvan velen nu uit den Bond zijn getreden, hetzij door anderen werkkring of... zooals van Hassel, om hem te bestrijden.

Wat heb ik nu op die bondsvergadering geleerd en wie was het — onbewust — die mij iets te leeren gaf? Het was A. Rot, afgevaardigde voor Amsterdam.

Ik heb boven al gemeld, dat wij in het verlengde tegenover den voorzitter zaten. Rot en mijn klein persontje zaten langs dezelfde zijde der aangeschoven tafels. Nu was het mij telkens opgevallen, dat, wanneer er over een punt werd gediscussieerd, de deelnemers daaraan natuurlijk door het opsteken der hand of het roepen van hun afdelingsnaam het woord verkregen, maar dat tevens, steeds zooveel mogelijk nadat de meeste ingeschreven sprekers het woord hadden gevoerd, het woord werd verleend aan Rot, om ook zijn meening te zeggen. Maar hoe hij aan het woord kwam, of krachtens welke oorzaak het hem werd verleend, bleef voor mij een raadsel, omdat ik hem noch de hand had zien opsteken, noch den naam „Amsterdam” had hooren zeggen. Dit begon mij te interesseeren en heb ik, die als jonge en jong afgevaardigde nog wel niet zoo reusachtig veel van statuten-inrichting afwist, mijn aandacht aan dit voor mij vreemde verschijnsel gewijd, om te trachten het tot oplossing te brengen. Rot was een zeer kalm spreker en zijn handelingen waren daarmede in overeenstemming. De plaats, die hij had ingenomen, was zoodanig gekozen, dat hij een goed overzicht over de aanwezige afgevaardigden had en tevens den voorzitter dicht nabij, met het gevolg, wat ik dan ook oploste, dat hij telkens, wanneer de discussie aan den gang was, door een kleine handbeweging te kennen gaf, dat ook hij nu het woord verlangde. Uit dit alles groeide langzaam aan bij mij de conclusie, dat Rot niet alleen een kalm en zakelijk spreker was, maar bovendien... tactisch... En dat heeft zoodanig op mij ingewerkt, dat ik zelf bij de volgende door mij bezochte bondsvergaderingen altijd probeerde een zoodanige plaats te krijgen, dat ook ik van daaraf een gemakkelijk overzicht over de aanwezigen verkreeg en tevens goed in de richting van den voorzitter kon zien, om zonder te veel bombarie het woord te verkrijgen. Of het mij altijd gelukt is en of ik altijd zakelijk en kalm ben geweest, daarachter zal wel een groot vraagteken moeten. Maar, als ik voor mij zelf verwacht zou hebben, dat mijn doen niet de aandacht had getrokken, dan zou in 1911 blijken, dat ik in deze had misgedacht. Toen ik in 1911 de Congreszaal te Nijmegen betrad en vroeg naar de voor mij bestemde plaats, was het een lid der regelings-commissie, die mij toevoegde: „Wij hebben over je gedacht en je de mooiste plaats in de zaal aangewezen, n.l. ginds, links van het tooneel, zoodat je de geheele vergadering kunt overzien.”... Tableau!

***

Ik heb met het bovenstaande niet willen betoogen, dat een Gerritsen, de Bruin, Van Hees, de Vries, Linke, Bakker, Westerhof en hoe ze meer mogen heeten, zich in den loop der jaren niet goed van hun taak op een bondsvergadering zouden hebben gekwetend, omdat zij anders geplaatst waren dan ik. Het tegendeel is eerder waar. Want met een genot van een liefhebber, heb ik hunne op- en aanmerkingen gevolgd en daarbij nota kunnen nemen, dat het toch heusch niet door de plaats kwam, dat zij geestig waren.

En nu... Zand er over!... Zoo zijn mijn eerste 25 jaren bonds-lidmaatschap voorbij gegaan, waarvan ik ± een 20 jaren het voorrecht heb genoten een actief rolletje te spelen... De jongeren... ze beginnen te dringen... En het gaat er net mede als met alle verschijnselen, de ouderen worden door dat dringen om hen heen en tegen hen aan, beentje gelicht. De tred kan je niet meer bijhouden, dus... kies nou de wijste partij en voel de vergankelijkheid van alle dingen, en wees getroost met de gedachte, dat je er ook bent geweest!

***

Ik heb mij vele landelijke vrienden verworven, en ik heb altijd goed met hen kunnen opschieten. En wijl mijn verschijnen op de bondsvergadering als afgevaardigde wel zeer en zeer sporadisch zal worden, mogelijk zelfs nooit meer zal geschieden, daar neem ik het recht om van hier af de oude leiders als vrienden te bedanken voor de aangename en gezellige uren met hen doorgebracht.

En nu naar het 75-jarig jubileum en alle typo's in één Bond.

Haarlem, Mei '16

D. J. TORCK.

Ons 50-jarig bestaan.

Wanneer wij bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan van den Algem. Nederl. Typografenbond eenige regels wijden aan de herdenking van het feit van oprichting, dan doen wij dit, staande aan het hoofd van de afdeeling Arnhem, welke afdeeling eveneens gedurende een halve eeuw op de bres staat om de belangen van de typografen te behartigen.

Viert de A. N. T. B. zijn gouden feest, het is voor mij tevens een zilveren feest, omdat het vijf en twintig jaar geleden is, dat door mij en eenige andere typografen, te Nijmegen pogingen aangewend werden om aldaar een afdeeling van den A. N. T. B. op te richten.

Deze poging werd met succes bekroond en dat de afdeeling Nijmegen er thans, na 25 jaar, wezen mag, het is algemeen bekend; zoodat ik trots kan zijn op het werk, dat daarvoor door mij en anderen is verricht.

Voor honderden tot een zegening — voor allen tot schut en verweer!

De oude generatie verdween, het jongere geslacht kwam de open gelederen aanvullen, maar steeds dezelfde bleef de Bond, ondanks het klimmen der jaren, vermeerderend zijn rijkdom van vertrouwen der vakgenooten tot een kapitaal van weerstand in den klassenstrijd.

De oude opvattingen van voorheen over tactiek, vakstrijd, als keuze der strijdmiddelen, mogen een wijziging hebben ondergaan, maar de bondsgeest is er door verfrischt en wij hebben ons weten aan te passen, wanneer het getij waarschuwd, dat de bakens moesten worden verzet.

Juist omdat volharding en doorzettingsvermogen op het bestemde oogenblik met kracht wisten in te grijpen, zijn wij geworden wat wij nu zijn — eene sterke, doelbewuste vakorganisatie, die over alle voorwaarden beschikt om zijne verplichtingen tegenover allen na te komen.

Op dien weg moeten wij blijven voortgaan onder de hoede van diezelfde beginselen, die in het verledene proefhoudend zijn gebleken.

Het vijftigjarig bestaan van den Bond en meer nog zijne geschiedenis, is het beste bewijs eener kerngezonde volkskracht, die in de massa sluimert en alleen kan worden opgewekt door leiding en organisatievermogen.

Geen stilstand dus — maar vooruitgang zoo verstrekkend mogelijk.

Niet alleen ons gevoel als typografen, doch bovenal als arbeiders die een roeping hebben te vervullen in het maatschappelijk leven.

Gaat het de vakorganisatie naar wensch, des te beter kan de arbeidersbeweging hare historische roeping vervullen.

Daarom is de eerste eisch in het bondsleven, volharden in kracht, meer nog dan ooit te voren!

Bondsmakkers, laat ons dat bij de herdenking niet vergeten!

J. C. FENTHUR.

De vijf nog in leven zijnde mede-oprichters van den Typografenbond te Arnhem.

S. P. GITSELS.
geb. 1838. Bockbinder.

A. J. C. P. ELSMAN.
geb. 1841. Letterzetter.

J. H. ANNEVELD.
geb. 1843. Letterzetter.

F. L. H. FREQUIN.
geb. 1843. Drukker.

H. BRUGMAN.
geb. 1846. Letterzetter.

Dat ik vijf en twintig jaar geleden nog niet heel veel nut zag in de vakbeweging, blijkt wel hieruit, dat toen door het toenmalig Hoofdbestuur tot mij het verzoek gericht werd om de voorbereidende werkzaamheden voor het stichten van een afdeeling te Nijmegen te verrichten, ik daartoe niet direct bereid was, omdat het mij toescheen niet goed te zijn de menschen in vakjes te verdeelen; veel meer voelde ik voor de algemeene vereeniging, waarin alle vakarbeiders en ook de arbeiders zonder vakkennis zich konden vereenigen.

Toch heeft men mij overtuigd van de noodzakelijkheid om ook de speciale vakarbeiders ieder in hun eigen vak te organiseren, omdat daardoor de vakbelangen en de belangen van de eigen vakgenooten beter gekend kunnen zijn. Ieder vak maakt een onderdeel uit van het groote geheel en wanneer alle onderdeelen hun plicht doen en goed functioneeren, dan pas kan er sprake van zijn dat het geheel een goed aanzien heeft en inwendig in orde is.

Deze overtuiging is mij bijgebleven en steeds was het mij een lust mijn bescheiden deel te leveren tot grootmaking van onzen bond. Nooit sterk op den voorgrond tredende heb ik toch steeds mijn plicht gedaan waar het gold de belangen van den A. N. T. B. te behartigen.

Met voldoening zien wij dan ook op ons werken terug en waar wij onzen bond een blijvend groei toewenschen en daartoe zelf zooveel in ons vermogen is zullen blijven medewerken, hopen wij, dat de jongere vakgenooten bezield zullen zijn met de lust en den ijver om den A. N. T. B. steeds meer te maken tot den Bond, die waakt voor de belangen van alle typografen van Nederland.

Dat zij zoo!

L. OFMAN.

Volharden in kracht!

Onzen Bond op zijn vijftigsten verjaardag een gelukwensch aan te bieden, minder alledaagsch dan gebruikelijk is, kost meer hoofdbrekens dan menigeen denkt.

Maar onze redacteur noodigde met zulk een vriendelijken aandrang eene kleine bijdrage te willen leveren, dat het moeilijk was deze verzoeking te weerstaan.

Om wijldloopigheid te vermijden en het eigen voelen beknopt en duidelijk weer te geven met een enkele pennestreek, kernachtig van opvatting en zinrijk van bedoeling, kwam ons het opschrift in de gedachte: „Volharden in kracht!” Want daarvan getuigen de jaren van het bondsbestaan, waarvan wij het verleden nu gedenken — dat is ook de voorwaarde voor blijvende ontwikkeling in de naaste toekomst.

Klein en ongeacht begonnen, bevochten en bestookt van alle zijden, maar steeds strijdbaar en op haar qui vive, is de organisatie gegroeid tegen de verdrukking in tot een machtsinstelling voor de arbeiders in de grafische vakken.

Van een paar simpele plaatselijke vereenigingen, die een bescheiden hoekje verlangden voor hunne aanwezigheid, heeft de Bond, zich ontwikkelend, de breede plaats opgeëischt, die hem nu is toegekend in het bedrijf.

En de vijftigjarige mag er wezen, want hij is flink uit de kluiten gegroeid, is gestegen in aanzien en beteekenis, verrijkt in energie en zelfbewuste kracht. Door de lange reeks van jaren heen is de Bond voor duizenden typografen en aanverwanten geweest een trouwe verdediger van hunne belangen; hier steunend met raad en daad, daar optredend als beschermer en zoo noodig als kampvechter.

Het was 1903. De dwangwetten van Abraham Kuyper waren in behandeling en de eindstemming over die wetten zou spoedig plaats hebben.

Het Comité van Verweer te Deventer riep de arbeiders van de verschillende organisaties op ter vergadering, om te trachten door het gezamenlijk neerleggen van den arbeid, die wetten alsnog tegen te houden. Op deze vergadering waren de leden onzer afdeeling bijna allen present; de leden der plaatselijke vereeniging waren niet aanwezig, en dus kon, wilde men geen onnoodige slachtoffers maken, van het neerleggen van den arbeid in de grafische vakken geen sprake zijn.

Toch waren de gemoederen zoo onder den indruk, dat den volgenden morgen vele typos, ondanks het genomen besluit, niet konden wachten en niet aan het werk gingen, of voor zoover ze reeds waren begonnen, het bijltje er bij neerlegden. Onder deze stakenden was ook het gedeeltelijk personeel van het toen bestaande „Dagblad voor Gelderland en Overijssel.” Alhoewel de Deventer arbeiders een schitterend voorbeeld gaven van verzet, toch werden de wetten er doorgejakkerd en aangenomen.

Inmiddels was door de patroons besloten, om geen menschen uit te sluiten, doch allen, die aan deze korte, politieke staking hadden deelgenomen, weer gezamenlijk aan te nemen. Niet alzoo de directeur van bovengenoemde drukkerij; wel wilde hij enkele personen terugnemen, maar niet collectief. De Deventer Bestuurdersbond kon hierin niet berusten en hield met genoemden directeur een conferentie, zonder eenig resultaat. En alhoewel ook de pres.-commissaris der vennootschap aanraade verzoenend op te treden, het mocht niet baten. De zaak werd toen geboycott. Hierbij hebben ons de arbeiders uit Twente uitstekend geholpen, zoo zelfs dat in één week 900 bedankjes inkwamen.

Hier in Deventer moesten wij ook gewaar zien te worden, waar de abonné's woonden. De directeur kreeg dat in de gaten en bezorgde zelf de kranten. Op die wandeling werd hij vergezeld door twee der ontslagenen, die opteekenden waar de kranten bleven. Plotseling keerde hij zich om en verbood genoemde personen hem te volgen.

De jongens, hun opdracht goed willende uitvoeren, stoorden zich weinig aan dat verbod, tot hij een politie-agent last gaf proces-verbaal op te maken. Den volgenden morgen vervoegden zich de uitgesloten bij den commissaris van politie om te vragen of zulk volgen wel verboden was, waarop deze antwoordde zulks zelf niet te weten.

De zaak werd verwezen naar het kantongerecht en onze menschen veroordeeld tot een geldboete. Dat proces werd met aandacht gevolgd door de gansche arbeidersbeweging, omdat het hier ging om het recht om iemand te kunnen volgen, posten, enz. Daarom werd het proces gevoerd in alle instantiën, tot men ten laatste terecht kwam voor den Hoogen Raad en telkens was de uitspraak een geldboete. De uitgesloten werden rechtskundig bijgestaan door Mr. Mendels. De afdeeling Deventer van den Typografenbond leverde dus de eerste proefkonijntjes voor de dwangwetten.

Het tegenwoordig Hoofdbestuur van den Bond.

Bovenste rij, staande van links naar rechts: A. C. MEIJER, H. G. TAK, J. KOK, M. A. SALZMAN. — Middelste rij, staande van links naar rechts: G. J. REIJLING, J. MUSSERT, D. HOSVELT, P. HOLS, A. GAUDELIUS, J. RAMAKER, P. KIKKERT. — Onderste rij, van links naar rechts: E. J. MULDER, F. v. d. WAL, W. C. v. HAALEN, J. v. STRATEN.

Herdenking.

De geheele Nederlandsche typografenschaar voelt zich in deze schoone Meimaand, aan den vooravond van het gouden jubilee van onzen bond, blijde gestemd. Als ik zeg de geheele typografenschaar, dan bedoel ik daarmee het nog steeds klimmend aantal vakgenooten, dat zich in den loop der jaren plaatste achter het vaandel van den Algem. Nederl. Typografenbond; het groote getal, hetwelk zijne belangen heeft toevertrouwd aan de mannen, die aan het hoofd van onzen Bond den opmarsch hebben geleid.

Een gevoel van blijdschap komt over de ouderen onder ons, die reeds lange jaren deel uitmaakten van de mobiele troepen. Een gevoel van trots vervult allen die weten met welk geduld en taaië volharding er gewerkt is aan de verbetering der arbeidsvoorwaarden in deze periode, nu het gouden feest der organisatie wordt herdacht.

En de breede schaar van jongeren, die veel belovende hoop der toekomst, richt met vertrouwen den blik op tot de krachtige organisatie, waaraan zij de groeikracht geven.

Slaan wij den blik achterwaarts en laten we een tijdperk van een 20-tal jaren aan onze gedachte voorbijgaan, dan zien wij, dat daar waar wij het genoeg hebben gekend aan den opbouw van onzen Bond te mogen arbeiden, een steeds voorwaartsche richting het doel onzer organisatie nader bracht. De afdeeling telt weliswaar niet velen meer, die vanaf de oprichting hun organisatie trouw gebleven zijn. Niet weinigen hunner zijn door verschillende invloeden heengegaan. Lauwheid, onverschilligheid, teleurstelling in de verwachtingen, loeren zij ook thans nog niet in onze gelederen en slaan hun slag waar dit kan? En vooral in die dagen moest men in ruime mate een onverwoestbaar idealisme bezitten om den strijd tegen vooroordeel, laksheid en troosteloze domheid der vakgenooten vol te houden. Een gelukkig verschijnsel was echter, dat altijd weer de plaatsen

werden ingenomen van hen die heengingen door nieuwe krachten. Dit ging niet alleen in Dordrecht, maar zoo ging het bijna overal. Voetje voor voetje moest men trachten vooruit te komen. En niet altijd was er vooruitgang. We denken terug aan het gedenkwaardige jaartal 1907 voor onze afdeeling, toen door de bekende staking in den zomer van dat jaar een 17-tal leden aan onze afdeeling werd onttrokken.

Dit bracht ons niet vooruit en had bovendien een zeer slechten invloed op de nog zoo vele laksche vakgenooten, die de eerste jaren na deze staking de slaapmutsen nog dieper over de ooren haalden en verre van de organisatie bleven.

In die dagen hadden de bestuurders een zware taak om de hoop op betere tijden levendig te houden. De tanden moesten op elkaar gezet. De overtuiging van ons goed recht, waarvoor wij in deze dagen met verdubbelde kracht moesten opkomen, bracht onze afdeeling ook door deze moeilijke tijden heen. De tijdelijke tegenspoed staalde den moed der besten onder onze mannen.

Als wij daarnaast ook heden denken aan al de prachtige momenten, waaraan het vakverenigingsleven zoo rijk is; wanneer wij nu kunnen zeggen, dat wij wisten door te dringen met onze organisatie tot de meest ondoordringbare burchten van eigenbelang en domheid onzer vakbroeders. Wanneer wij thans de kracht onzer organisatie zien toenemen met den dag, den invloed zich vergrooten, dan zijn de teleurstellingen, die wij op onzen weg *moesten* ondervinden, van o zoo geringe betekenis.

Dan zeggen wij thans, en met ons de geheele staf van werkers in onze organisatie:

Leve onze Nederlandsche Typografenbond!!!

Onze krachten hopen wij nog lange jaren te mogen geven aan het werk onzer organisatie, welker grootmaking en volmaking ons eenig doel is.
Dordrecht.

J. SANDERS.

Hulde!

**U, oude Typografenbond,
Die in den strijd vooraan steeds stond,
Onz' dankbare hulde!**

**Gij, die het eerst het werkershart,
In duffe domheid gansch verstart,
Met hoop vervulde!**

**Gij waart het, die het licht ontstak,
Dat door de donk're wolken brak,
Het lot onthulde.**

**Dat d'arme typograaf moest lijden,
Omdat hij nog niet dorst te strijden,
En alles dulde.**

**Gij bracht hem de strijdvaardigheid,
Gij hebt hem opwaarts steeds geleid,
Daarom onz' hulde!**

v. d. W.

Een gedachte uit het verleden en een wensch voor het heden.

Zoo'n 50-jarig bestaan! Het dwingt je als 't ware tot nadenken. Herinneringen komen als van zelf. Wat men heeft gelezen en ondervonden, vermengt zich met het heden en de wenschen der toekomst.

Wij brengen een woord van dank aan hen die, naar hun beste weten en krachten, hebben medegewerkt den Bond te maken tot wat hij nu is, en een woord van opwekking tot de opvolgers, die geroepen zijn de schoone, maar dikwerf ondankbare taak over te nemen en voort te zetten.

***

Wij Rotterdammers behooren nu eenmaal niet tot hen voor wie de eer is bewaard tot de oprichters van den ouden, maar niet verouderden „Algemeenen Nederlandschen Typografenbond" te behooren.

Niet dat er ten onzent geen organisatie bestond, neen, reeds toen telden wij een tweetal plaatselijke vereenigingen, maar... het licht van „Coster's Fakkel" was niet van voldoende helderheid de gedachten dezer menschen naar behooren te verlichten en „Hoe Schoon" vond het lang niet schoon om met de vakbroeders uit het geheele land saam te werken tot lotsverbetering.

Mijn persoonlijke herinneringen gaan (gelukkig!) niet terug tot vóór 50 jaar.

Mijn kennismaking met den Typografenbond dateert eerst van Maart 1890, toen, na een lezing van onzen oudafdeelvóorzitter, de heer Kopal, in de bovenzaal van „De Unie", ik en nog enkele jongelui, ons lieten inschrijven als lid der Rotterdamsche Jongelingsvereeniging „Door Vereeniging Verbetering".

Reeds op de tweede vergadering hierna in het Bestuur gekozen (wat op zichzelf genomen nu geen bijzondere eer was, daar deze vereeniging bij mijn toetreding slechts bestond uit 5 leden, waaronder onze tegenwoordige secretaris Van Teerling) werden wij tevens aangewezen als afgevaardigden naar de afdeelvózvergaderingen.

Ik zie ze nog bijeen in het kleine, bedompte, rookerige bovenzaaltje van „Du Commerce" aan het Stijger en later, meermalen zich behelpend met het achterlokaal, in „De Ster" aan de Hoogstraat.

Als men dan bedenkt dat ieder der beide plaatselijke vereenigingen ongeveer drie maal het aantal leden telde onzer bondsafdeeling, kan men begrijpen, wat het voor ons zeggen wilde, zich maar steeds aan de spits te stellen, waar het betrof op te komen voor de belangen der gezellen en niets onbeproefd te laten, om gezondere organisatiebegrippen ingang te doen vinden. Slechts een enkel staaltje met welke achterlijke begrippen wij te doen hadden, moge hier volgen:

Verskillende gecombineerde bestuursvergaderingen hadden reeds plaats gehad om te trachten tot samenwerking te komen. Bij de regeling van het werkprogram, was het vooral het Bestuur van „Hoe Schoon" dat maar steeds bezwaren bleef bijbrengen; nu was dit, dan weer dat in strijd met reglement of statuten en voortgang was niet te bespeuren.

Aan een, mij bevriend, lid dezer vereeniging eens een reglement ter lezing vragend, ontdekte ik spoedig waar de schoen wrong. In dit arbeiders-vereenigings-reglement stond namelijk de bepaling, dat wel voor verbetering kon worden gewerkt, maar dat tegenover de patroons nimmer van dwangmaatregelen gebruik mocht worden gemaakt.

Is het wonder dat nooit met ernst aan verbetering van toestanden kon worden gedacht? Is het niet te begrijpen, dat zij door de patroons als de uitverkorenen werden beschouwd?

Men begrijpt, dat hierna aan een verdere bespreking tot verbetering van vaktoestanden niet behoefde te worden gedacht.

En weer moesten wij, als minderheid, ons streven naar opheffing

der ellendige toestanden uitstellen, maar tevens leverden dergelijke oerconservatieve bepalingen het vruchtbaarst materiaal voor verdere propaganda. Vooral het opkomend typografengeslacht werd het duidelijk, dat van dergelijke vereenigingen nimmer de noodige kracht kon uitgaan.

Met ijver en bewonderenswaardige volharding werd maar steeds opnieuw de propaganda ter hand genomen en alles gedaan om onze, in ledenaantal te zwakke, groep te versterken.

Wij herinneren ons nog de pech, toen op een der grootste drukkerijen de een na den ander zijn bondslidmaatschap opzegde.

Wij begrepen, al werd dit niet ronduit erkend, dat daar iets meer achter zat, en besloten daarom een bezoek aan den patroon te brengen, die ons beleefd ontving.

Op de vraag of hij er iets tegen had, dat zijn gezellen lid waren van onze afdeeling, verklaarde hij dit niet te verbieden, maar... zijn gezellen wisten, dat het hem aangener was zoo zij lid werden van „Coster's Fakkel" of „Hoe Schoon"!!

Is het dus te veel als wij beweren, dat zij, de plaatselijken, onder bijzondere protectie stonden van H. H. Werkgevers, waaronder velen die deze vereenigingen steunden met donatie?

***

De tijd, die allen meer ontvankelijk maakte voor het vereenigingsleven, bracht ook verbetering voor ons.

Waren wij weldra verheugd de eerste 100 leden te kunnen boeken, toch duurde het nog betrekkelijk lang, eer de ware groei er in kwam.

Het dappere groepje getrouwen dat trots tegenwerking en onverschilligheid, aan de hand der feiten bleef doorgaan steeds propaganda te maken, mocht ten slotte het genoeg smaken te zien dat onze afdeeling beduidend toenam aan ledental en invloed.

Wel werd in den loop der jaren nog al eens een vriend afvallig, die, vooral verlok door lagere contributie, zijn heil zocht bij onze concurrenten, dit aantal werd steeds minder en velen, dit zij tot hun eer gezegd, kwamen terug, overtuigd dat van plaatselijke organisatie nimmer de kracht kon uitgaan, die noodig was om den algemeenen toestand te verbeteren.

En nu, nu onze oude strijdbare Typografenbond zijn vijftigjarig bestaan herdenkt, smaken wij het genoeg, dat ons ledental meer dan het dubbele bedraagt der inmiddels tot één gevormde plaatselijke vereeniging, die, door den drang der omstandigheden genoodzaakt, nu aangesloten is bij den Bond van Plaatselijke Vereenigingen. Ja, zelfs dat ons ledental grooter is dan dat der drie andere typografen-organisaties hier ter stede.

***

Om het zoover te brengen is door de ouderen veel gearbeid, veel geofferd, veel geleden vaak.

Laten de jongeren onder ons dit begrijpen en niet te spoedig ontmoedigd

zijn als alles nog niet gaat zooals zij dit in jeugdigen overmoed gaarne zouden willen. Zij moeten beseffen, dat de mate der te verkrijgen verbeteringen afhangt van de innerlijke kracht onzer vereeniging.

Mogen zij, die dit niet voldoende begrijpen, ter gelegenheid van ons jubileum het voornemen maken, hun plicht getrouw, meer mede te leven in alles wat onzen Bond en zijn vak-actie betreft, meer mee te werken, werken, waar zijn groei bevorderd kan worden.

Een mooie gelegenheid hiervoor biedt de propaganda onder de vrouwelijke arbeidskrachten. Zorgt er voor, dat deze jongste onzer bondsafdeelingen niet door gebrek aan belangstelling een kwijnend bestaan lijde.

Het beste geschenk voor onzen ouden Bond is: hem met jeugdig vuur te steunen in den strijd voor lotsverbetering.

Rotterdam, 1 Juni 1915.

H. F. v. H.

Bij het Gouden Feest.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Een leven, aan 't heil van den typo gewijd;
Een tijd soms van vreugde, maar ook vaak van strijd,
Een worst'len, een werken, bespot en benijd.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Waar in steeds gevoerd is de moeilijke strijd;
De strijd tegen heerschzucht, domheid en nijd,
De strijd die den typo van armoë bevrijdt.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Den dapp'ren, die moedig begonnen den strijd,
Zij thans onze dankb're herinn'ring gewijd.
Want zij stredden immers den moeilijksten strijd.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Al voerd' onze strijd niet naar kerker of mijt,
Toch raakte zoo menig', in 't gewoel van den strijd,
Zijn werk, en daarmee zijn boterham kwijt.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Ook ons was het goed, dat we deelden in den strijd,
Al loerde soms wangunst, de haat of de nijd,
Tóch deden, vol hope, w' onzen plicht in dien strijd.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Al maakten w' ook fouten, in 't gewoel van den strijd,
W' erkennen dat gaarne; betuigen onzen spijt,
Volhardend nog steeds in den succesvollen strijd.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Hoe menig' van d'onzen werd gepaaid en geveid,
Hoe menige man heeft in stilte geschreid, —
Tóch staakten zij niet den zoo noodigen strijd.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Al vroeg zij vaak offers, d'onophoud'lijke strijd,
Toch gaan wij steeds verder, gesterkt en verblijd.
Want de zege volgt slechts na volhardenden strijd.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Zeg makker, naamt *gij* nog geen deel aan den strijd?
En voelt *gij* op heden nog niets geen verwijt,
Dat *g'* u onttrokt aan uw deel in dien strijd?

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Een deel van den weg is reeds lang geplaveid;
Komt, jeugdige makkers, neemt deel aan den strijd,
Dan treft u geen blaam en ook geen verwijt.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Komt, typo's, weest thans met ons allen verblijd,
Deelt mee in de vruchten, gewonnen door strijd; —
Gegroet, schoone feestdag! zoo lang reeds verbeid.

Een halve eeuw is een heel lange tijd, —
Gegroet, vroede mannen! gestaald in den strijd —
Den s'rijd voor den vrede en de menschelijkheid —:
Wat zeer schoone feestdag is ook u thans bereid.

Rotterdam, 1 Juni 1916.

T. N. W.

Een greep uit het Haagsche Organisationsleven.

Wij begrijpen het goed, dat bij onze jongere leden niet dat warme gevoel zal worden opgewekt als bij de ouderen, wanneer herinneringen uit het Haagsche organisationsleven worden opgediept, maar bij deze feestelijke gelegenheid, zoo uitnemend geschikt voor herdenkingen van het voorbijgegaane, bestaat bij vele leden, daar zijn we vast van overtuigd, toch wel belangstelling om iets te vernemen uit de jaren toen onze Bond, en met hem de Afdeling Den Haag, nog niet dien invloed en kracht naar buiten bezat als in de laatste jaren. En uit het rijke, worstelend afdelingsleven leek ons ditmaal wel het interessantst een greep te doen omtrent de middelen en de strijdwijze, waartoe men, door gemis aan daadwerkelijke kracht zijn toevlucht moest nemen.

* * *

Was er onder de gezellen opleving te bespeuren, en werden reeds mooie verwachtingen gekoesterd, de patroons evenwel negeerden alles wat er van onze zijde werd gepoogd. „Het baas-zijn in eigen huis” belemmerde immer een gezonde afwikkeling van uitgesproken verlangens of grievende behandelingsen. Al deze onwillige werkgevers moesten dus langs „publiekelijken weg” tot rede worden gebracht, of liever, door zulk een middel trachtte men invloed uit te oefenen. Ons vakblad stond er al direct vol van en had dat geen uitwerking, dan kwam het befaamde „Manifest” aan de beurt.

Het was omstreeks Februari 1905, dat we „mot” kregen met een drukkersbaas. De grieven waren vele en velerlei: willekeur, slechte loonen, onhygiënische toestanden, en nog meer. Den patroon was beleefd om een onderhoud verzocht. Meneer antwoordde niet. De daartoe aangewezen bestuurders, waaronder ook ondergeteekende, destijds voorzitter der afdeling, zouden dan maar zonder toestemming hem opzoeken. Meneer, blijkbaar ingelicht, laat door het zontje aan de deur boodschappen, dat hij niet te spreken is. Maar zóó gingen wij niet heen, wij moesten „pa” spreken, werd den jonheer gezegd. Eindelijk pa boven aan de trap: „ik wil niets met jullie organisatie te maken hebben; mijn gezellen gaan daarmee den verkeerden weg op.” Met klem werd „uit de laagte” den patroon door ons beargumenteerd om toegelaten te worden.

Resultaat: we werden de straat gewezen.

Verontwaardigd over de behandeling, woedend over de onmacht, daar het grootste gedeelte van het personeel of niet durfde of zich niet wilde laten vinden voor een krachtig optreden, zon het bestuur op middelen, opdat meneer „wél met ons te maken zou willen hebben”.

En ze werden gevonden.

Op die drukkerij daar werd een nog jeugdig vrijzinnig dagblad gedrukt. Het blad was er nog niet „in”. Veel was dus gelegen aan een goeden naam, die het zich diende te veroveren. Dit „eureka” zou alzoo hier het manifestmiddel zijn!

Het opstellen ervan, geïllustreerd met de grieven en de onwilligheid vermeldend, was vlug klaar.

De uitgevers van het vrijzinnige blad werden indirect verantwoordelijk gesteld en daarom aan het slot de morele hulp verzocht aan de lezers.

Maar nu de doelmatige verspreiding!

Geen nood. Door recherche-dienst van een paar onzer leden kregen we gegevens aangaande de oplage, aantal loopers enz. Onzerzijds zorgden wij zonder openlijke ruchtbaarheid, voor hulp en de noodige instructies bij de bestelling. En zoo gebeurde het, dat, telkens als een looper met z'n kranten van het bureau kwam, hij op een korten afstand werd gevolgd door een of twee onzer leden, die, om geen argwaan op te wekken, zich vóórdien eenigszins verdekt hadden opgesteld. Werd

een blad ergens in de bus geworpen, ons geschrift viel er kort daarna boven op. Was de abonné een winkelier, op z'n toonbank lag fluks daarnaast onze aanklacht.

Doch, zooals was voorzien, gemoedelijk ging deze verspreiding niet altijd. Vele loopers begeerden die ongevraagde begeleiding niet. Door een truc, bijvoorbeeld door vlugge afgifte en dan onverhoeds in een straatje of poort te verdwijnen, trachtte men de volgers te verschalken. Wat niet gelukte, omdat één onzer volgers steeds een oog in het zeil hield. Werd een politieagent door den verstoorden looper om hulp gevraagd, dan liep één onzer vooruit en de ander bleef een weinig achter, totdat de diender geen last meer kon veroorzaken.

Over het algemeen ging het dus goed, waar een dubbeltal begeleidde, moeilijker en niet even aangenaam was het werkje voor één volger. Wat schrijver dezes ondervond. Onze voorlooper namelijk begon in een nauw donker straatje, de Hofstraat, met grof geschut op te treden. Het hielp niet. Doch ineens kwam die looper, wiens abonné's tamelijk verspreid woonden, op een schitterend denkbeeld. Als een bezetene

rent hij de Hofsingel af de Lange Pooten in, wat de andere noodzaakte om hem door de menigte menschen na te hollen, en als twee gekken bestormden we de trappen van het (oude) „Central” — tot stomme verbazing van den portier. De wedloop werd vervolgd en gelukte het den looper bijna te ontsnappen, ware het niet, dat hij aan het ministerie van oorlog de hooge stoep op moest en toen „ontdekt” werd. Hier ook verwondering bij den „behangen” bode. Toch had onze snelloopende dagbladlooper succes, want ons omkeerende om van de stoep af te dalen, zagen wij tusschen de menigte geen spoor meer van hem. De overschietende manifesten werden verder in den omtrek van de „Witte” verspreid.

Zoo had ieder z'n eigen avonturen dien Februariavond. Twee onzer liet men verdwalen in het Prinse Vinkepark. Anderen wisten den bezorgers te overreden om kameraadschappelijk hun plichten te vervullen, zoodat ze gezellig-koutend hun lectuur van „pro” en „contra” bezorgden. Eén onzer had een bijzondere boffert. Hij wist namelijk den looper, die een uitgebreide buitenwijk had, te beduiden, dat die biljetten bij de krant behoorden en overtuigde hem door den vetgedrukten aanhef van ons manifest: „Aan de lezers van . . . .” te laten zien. De goed-geloovige man, die daarbij in de meening verkeerde, dat ons lid iemand van de drukkerij was, hem nagezonden door zijn baas en

alzoo de manifesten niet nader inkeek, gaf dus zonder gemoedsbezwaar bij iederen lezer tegelijk een krant met een . . . manifest.

* * *

We hebben na afloop nogal eens gelachen om deze truc. Doch de grootste voldoening was, dat dit eigenaardig optreden verbazend insloeg en dan ook leidde tot verbetering der gewraakte toestanden. De vrijzinnige heeren konden 't voor hun propaganda niet dulden, dat in de keuken van hun blad slechte arbeidsvoorwaarden moesten worden signaleerd.

De gezellen hebben zich echter nu voor het grootste gedeelte georganiseerd: de patroons — óók daardoor — vatten het „baas in eigen huis” ruimer op, zoodat meer rechtstreeksche middelen bij onwil kunnen worden toegepast.

Laten wij hopen, dat onze organisatie blijve groeien en aan invloed in die mate winnen, dat zij den gezal zal vrij maken van zorg en slaafsche dienstbaarheid.

Uit het verleden leering geput.

Dan krijgen we een mooier toekomst!

Den Haag.

M. OELE.

Op den drempel.

„Maar des dichters oog
„Wil verder zien: het slaat den scherpen blik
„Door 't nevelvloers der verre toekomst heen:
„Dat is zijn roeping en zijn plicht meteen.”

Jacob van Lennep.

k Wil in een blijden zang bij 't gouden feest mijn tol betalen,
Melodieuus, zooals bij de eerste ochtend-zonnestralen
Door 't vooglenkoor het menschedom wordt bereid.
Geen zang als Nero zong bij Rome's brandende gebouwen,
Geen „Wacht am Rhein” of „God save the King” bij de landouwen.
Door hoefgetrappel en kanon verwoest na bitt' ren strijd.

Maar op den drempel van een nieuwe halve eeuw, dan staren
Wij de toekomst in, en 't nevelgrijs verleên begint een klaren
Dag te zijn voor ons, de kinderen van nieuwe tijden.
Wij zien de eerste teek'nen van verzet in donker-donk're dagen,
Zooals bij plotseling onweer eerst wat soep'le luchtelagen
Den storm vooraf gaan en langs stippelvelden glijden:
Om dan met reuzenkracht het woeste woud te beuken en te slaan,
En beekjes doet verand'ren in een stroom, door dijk noch wal te wederstaan,
Een weg zich banend, 't koste wat het kost. . . .

Wees welkom dan, gij gouden feestdag, en strooien wij u bloemen,
Al was de weg met doorn en distelen bezaaid en môchten wij niet roemen:
Aan al wat wij begeerden is voldaan.
O neen, daar is nog veel te veel in 't donker lot der typografen
— Wij vragen toch niet enkel brood en spel als weleer Rome's slaven —
Wat men straks met een forsche hand zal moeten neder slaan.
Maar toch, van wat er goeds gekomen is ('t liep óók wel eens slecht)
Heeft onze Bond toch steeds het eerste klinkertje gelegd,
En hand en troffel bleven immer vaardig.

Zoo zij en blijve onze Bond het vast en hecht gebouw,
Zijn kinderen beschermend aan de nooit verlaten schouw,
Verjagend alle onheil wat ze soms mocht deren.
't Zij een arduinen huis, gegrondvest op de liefde en plicht,
Van ieder die den donker haat, wil strijden voor het licht
Der toekomst — 't is immers: „'t kan verkeeren”.
Voor d'armen en verdrukten, voor hen die thans nog lijden,
Komt vast en zeker eens de dag van 't jubelend verblijden,
De zon der vrijheid is óók voor hen opgegaan.
Mei 1916.

D. CHR. DE W.

Ons Bondsjubileum.

Het was in het begin van 1914, tijdens de actie voor doorvoering van onze landelijke overeenkomst.

Op de meeste Leidsche drukkerijen was de regeling onmiddellijk in Januari van kracht geworden. Een groot bezwaar, ja een gevaar, was echter, dat op enkele der allergrootste drukkerijen de invoering op tegenstand stuitte.

Daar op deze drukkerijen tezamen ongeveer 50 pCt. der Leidsche typo's werkten, kon er, zonder invoering der regeling ook op deze zaken, van een algemeene doorvoering moeilijk gesproken worden. Bovendien hadden de georganiseerde patroons reeds gedreigd alles weer in te trekken als onzerzijds niet werd zorg gedragen, dat het contract ook op de hier bedoelde groote zaken zou worden ingevoerd.

Hoewel deze laatste bedreiging ons heusch niet zenuwachtig maakte, daar we sterk genoeg waren om vast te houden wat was verkregen, moesten we toch, afgezien hiervan, al het mogelijke doen om het aanvankelijke succes uit te breiden.

Zoo werd dan besloten de actie op deze groote drukkerijen met kracht aan te vatten. Het eerste zou aan de beurt komen de drukkerij S.

Reeds weken lang was er onzerzijds aan gewerkt, om de noodige geestdrift onder het personeel, welke onontbeerlijk was om deze actie te doen slagen, aan te wakkeren. En 't ging werkelijk naar wensch. Onze daar werkende bondsleden, ferme kerels als zij zijn, deden bovenmate hun best hunne kameraden, leden der Plaatselijke Vereeniging, te overtuigen van de noodzakelijkheid om thans met alle kracht te strijden voor invoering van het contract en erkenning der organisatie.

En werkelijk, ze sleepten hen mee! 't Was een en al geestdrift voor de goede zaak.

Wij traden in correspondentie met de directie, maar o wee, wat viel dat tegen.

Botweg werden en wij en onze eischen afgewezen. Met derden, zooals de directie het noemde, wilde zij niet te maken hebben. Zelve zou zij, in overleg met het personeel, eventueele verbeteringen invoeren.

Deze houding der directie werkte, althans op sommigen, wel wat ontuchtend.

Ongeluksprofeten à la Laterveer traden op en lieten waarschuwend hun stem hooren. Daar kon niets goeds van komen, meenden zij. Slachtoffers zouden er vallen, als wij onze actie toch doorzetten, enz.

Kalmweg echter bleven wij doorgaan met onze voorbereidende maatregelen. En werkelijk, er kwam kentering in de houding der directie. Na een mislukte poging bij een aantal der gezellen, om hen over te halen hunne organisatie ontrouw te worden, kwam de mededeeling, dat verbeteringen zouden ingevoerd worden, welke ongeveer overeen kwamen met het Coll. Contract. Van erkenning der organisatie kon echter geen sprake zijn....

Toen was het critieke moment daár.

Zouden wij, zoo vroegen wij ons zelf af, genoeg nemen met het inwilligen van bijna al onze wenschen en den eisch van erkenning der organisatie loslaten, of zouden wij alles op alles zetten om deze erkenning, waarvan wij voor den verderen groei onzer afdeling veel verwachtten, te verkrijgen?

Wij besloten tot het laatste. Wel was het een gewaagde onderneming. Aan den eenen kant stond de onverzettelijkheid van de directie tegen erkenning der organisatie, aan den anderen kant bestond de vrees dat we het personeel, 't welk nu toch bijna alle eischen zag ingewilligd, niet zouden meekrijgen. Het stond zelfs zoo, dat verschillende onzer beste leden ons waarschuwden voor deze krachtproef.

Eerlijk moet ik bekennen, dat we toen een oogeblik aarzelden. Maar ook slechts even. Toen stond ons besluit vast, om alles te doen teneinde alles te winnen. Wij zouden aan den avond van den gedenkwaardigen dag een vergadering hebben met het personeel. Hols en Van Hassel zouden komen om in opdracht van deze vergadering de laatste stappen te doen. Daár zou dus moeten worden besloten of de te verkrijgen verbeteringen het karakter zouden dragen van een werkplaatsovereenkomst tusschen patroon en gezellen, met de daaraan verbonden vrees voor voortdurende verwickelingen, of dat officieel door de organisatie deze overeenkomst met den patroon zou worden afgesloten.

Zoozeer echter bestond bij ons de vrees, dat we er niet in zouden slagen om het personeel onze zienswijze te doen deelen, dat we de wenschelijkheid bespraken den knoop maar door te hakken nog vóór de vergadering zou worden gehouden.

Na korte bespreking werd hiertoe besloten. En zoo was het dan, dat wij 's avonds per auto (vanwege den korten tijd die ons restte) naar het woonhuis van den directeur stoven. Met groote spanning verwachtte ondergeteekende, die mede van de partij was, de ontkenning. Zouden wij worden ontvangen, met de daaraan verbonden mogelijkheid dat met confereeren de zaak in orde zou komen, of zouden wij worden afgewezen en daardoor staan voor een strijd waarvan wij den afloop niet konden voorzien?

Spoedig hadden we zekerheid. Wij werden toegelaten. Officieel erkend dus door een patroon, welke totnogtoe niets met ons te maken wilde hebben.

En met het meest mogelijke succes werd daar voor onze eischen gepleit.

Alles werd ingewilligd en onder geweldig enthousiasme konden wij op onze vergadering mededeeling doen van deze volledige overwinning der Organisatie.

Vanaf dien tijd dateert de prachtige groei onzer afdeling, waarin wij ons tot heden mogen verheugen. En de invloed van onze organisatie op het grafisch bedrijf te dezer stede was met een slag zeer belangrijk toegenomen.

Zoo zien wij met vol vertrouwen de komende tijden tegemoet, vast overtuigd dat onze organisatie, welke thans 50 jaren met taaie energie de belangen harer leden heeft gediend, ook dan op de bres zal staan voor de verbetering van ons aller positie.

Leve onze **Algemeene Nederlandsche Typografenbond!**

Leiden.

J. J. v. S.

Een juichtoon op een dubbel feest.

Wij vieren feest. Het feest van 't 50-jarig bestaan van den Algemeenen Nederlandschen Typografenbond. En zouden wij niet juichen en jubelen, nu wij weten hoe het in die 50 jaren is gebleken, dat de Bond is geworden de grootste en sterkste typografen-organisatie in Nederland. Sterk zijn we, zoowel nationaal als internationaal. Het zou mij te ver voeren, wanneer ik ging opnoemen de heilzame werking, die van den Bond is uitgegaan. Waren wij het niet, die in Nederland het eerst bij machte bleken een collectief arbeidscontract te sluiten? Waren wij het niet, op wie aller oogen waren gericht toen op onze Bondsvergadering te Amsterdam de beslissing zou vallen over het al of niet aannemen van het contract? En is het thans weer niet even zoo. Hoort men niet overal: „Wat wil de Bond”? of „Wat doet de Bond”? En is het wonder, dat wij, die weten wat een macht wij kunnen ontwikkelen, nu eens een woord van hulde willen brengen aan die mannen, die in al die jaren den Bond hebben doen groeien en bloeien, aan die mannen, die steeds met raad en daad ons hebben ter zijde gestaan. Ga voort, gij stoere werkers, ga voort, uw werk volbrengend met lust en kracht, want reeds meer en meer blijkt het dat uw werk navolging vindt.

Het is echter voor ons een dubbel feest. Ook de afdeling Zutphen herdenkt haar geboortedag. Het was in de veel bezongen Mei, de maand waarin mensch en natuur herleeft, dat eenige Zutphensche Typografen, krachtig gesteund door onzen ijverigen Redacteur F. van der Wal, onzen Bondsbroeder Van der Berg uit Arnhem en de afdeling Deventer van den A. N. T. B., in Zutphen aan het werk togen om tot oprichting onzer afdeling te geraken. En zie, het zaadje door hen uitgestrooid, kwam op, en is geworden een flinke, sterke afdeling, een afdeling waarop we trots gaan. Want wie had het durven denken, dat wij op ons 10-jarig bestaan zouden kunnen bogen op een afdeling van over de 100 leden.

Veel hebben onze leden echter moeten hooren van hen, die in onzen Bond zagen hun vijand. Wij kennen gevallen, waarin de leden persoonlijk werden benadeeld omdat zij hun arbeid voor onze afdeling met noesten vlijt en volhardenden ijver voortzetten. Doch alle tegenwerking was ijdel, vol hielden ze, krachtig hielden ze stand, en ik kan niet nalaten om hier te noemen hen, die als het betrof te werken voor de organisatie, steeds vooraan stonden. Het waren onze vrienden: H. Nooyen, G. J. de Graaff, P. A. Hüsken, G. Nieuwburg en W. Bloemsma; hun was niets te veel, steeds waren ze in actie, steeds op hun post als er gevaar dreigde, en als ik dan zoo denk aan die werkers, dan schiet mij te binnen dat er nog een was, die, hoewel noodgedrongen, zich eenigszins uit het werk, dat hem lief was geworden, heeft moeten terugtrekken, en dat is onze bondsbroeder K. H. Waanders. Ja, Waanders, gij zijt het die ik hier in het bijzonder moet noemen, veel hebt gij gedaan, veel is door u tot stand gebracht, ontvang daarvoor thans nogmaals onzen dank.

En thans nog een enkel woord tot u, ongeorganiseerden. Hebt gij ook niet geprofiteerd van het vele goede, dat door den Bond in die 50 jaren is tot stand gebracht. Hebben ook voor u de dichtregelen geen beteekenis gekregen:

„Sluit u in drommen van duizenden aan,
Niets is bij machte u dan te weerstaan!”

Komt, weg die laksheid, geeft u aan als lid der afdeling Zutphen. Ziet eens de toestanden van voor 10 jaar en thans, welk een verbeteringen, en die zijn door ons, en door ons alleen tot stand gebracht.

En gij, mede-bestuurders en leden, houdt stand, doe al wat in uw vermogen is om de afdeling groter en sterker te maken, opdat wij eens voor ons bewaarheid zullen zien, hetgeen ons door de „Stem des Volks” op onze feestvergadering zal worden toegezongen:

Nu is de groote dag der vrijheid daar,
Rondom ten feest trekken volk'rensharen
Luid klinkend klokgelui vermeldt de maár,
Van 't overwinningfeest der proletaren,
Juicht, juicht, wij zijn bevrijd,
Nooit zal de vreugde van deez' aarde verdwijnen,
O, vrijheid, eeuwen verbeid
Thans breekt uw glorie aan,
En uw zon zal ons beschijnen.

Zutphen,

A. SWADERS.

Hoe 't twintig jaar geleden nog was.

De afdeling Zwolle, opgericht in April 1894, leed de eerste jaren een kwijnend bestaan. Doch, hoe klein ook, ondernemingsgeest zat er reeds vroeg in. Nog geheel in de kinderschoenen zijnde, trok de kleine schare in September van het volgende jaar met Hols naar Kampen.

Het was op een Zondag en juist was er staking van sigarenmakers aldaar, aan wie zelfs verboden was in huishoudelijke vergadering bijeen te komen. Toen de onzen arriveerden, stond reeds politie hen op te wachten, en werden zij op den voet gevolgd naar de plaats van samenkomst, zijnde de oude Stadsherberg. Hermandad trad mede naar binnen en ging, o schande, een potje bier drinken. De herbergier deelde de onzen alras mede, dat zulks nog nooit eerder was gebeurd. Er zat dus wat anders achter. Na eenigen tijd vertrokken de agenten weder en trok ons groepje de stad in om eenige vakgenooten op te wekken de vergadering te bezoeken, steeds gevolgd door drie agenten. Een inspecteur van politie, wien een strooibiljet voor onze vergadering was ter hand gesteld, vond de zaak belangrijk genoeg om deze bij te wonen. Hols hield een improvisatie over het nut van den Bond en dankte intusschen de politie voor hare propagandistische bemoeiingen. Twee vakgenooten van heel Kampen waren tegenwoordig, zoodat niet op een schitterend succes kon worden geboogd. Echter, de pret was nog niet uit. Het uige Kampen had het er nu eenmaal op gezet het den onzen lastig te maken. Wederom begeleid door de politie en uitgejouwd door een aantal nieuwsgierigen, die niet karig waren met het werpen van projectielen, in den vorm van eikels en kastanjes, togen ze weer naar het station. Ze werden zoo goed bewaakt, dat de inspecteur met de agenten tot het laatste oogenblik toe voor de coupé heen en weer manoeuvreerden. Dit was het eerste zaad, gestrooid in den voor typo's zoo rotsachtigen bodem van Kampen.

BR.

Herdenking.

„Geef de wereld, waarin gij leeft, de goede richting aan, dan zal de tijd de ontwikkeling brengen.”

Schiller.

Deze woorden van den grooten schrijver kwamen mij voor den geest, toen ik mij neerzette om een kleine bijdrage te leveren voor onze feestcourant, ter gelegenheid van het vijftig-jarig bestaan van onzen Bond. Wanneer wij de geschiedenis van onzen Bond nagaan dan zien we bewaarheid, dat *de tijd* de ontwikkeling en den groei heeft gebracht van het stekje door onze voormannen in 1866 geplant. Zij toch moeten doordrongen zijn geweest van de woorden dat „de tijd de ontwikkeling zou brengen.” En de tijd heeft de ontwikkeling gebracht. Zij hebben geploegd, gezaaid en gewied in *hun* tijd en wij gaan *thans* de vruchten plukken van dien arbeid. Geploegd hebben zij den harden grond van berusting en slaafschheid tot voren, waarin het zaad gezaaid werd van organisatie, waardoor zij aangaven den weg, langs welken de typografen moesten gaan om te komen tot verbetering van hun toestand. En als resultaat van hun voortdurend werken, hebben we thans na vijftig jaar een hechten, sterken Bond, welks omvang wij voor eenige jaren ons nog niet zoo durfden voorstellen. Een Bond, die niet alleen optreedt voor het eng vakbelang van zijn leden, maar een organisatie die haar plaats inneemt en waardig is in het strijdend arbeidersleger, optrekkend naar een wereld van geluk, welvaart en vrede. Het was wel de „goede richting” welke werd aangegeven en waarvan de tijd de ontwikkeling bracht. Met diepen eerbied brengen wij hulde aan al die mannen, die daaraan naar hun krachten hebben meegewerkt.

Leeuwarden.

G. BOS.

Een belofte.

Bij de herdenking van ons 50-jarig bestaan dwalen allereerst onze gedachten af naar hen die de eerste-steen-leggers waren van de veste, waarin wij jongeren thans een bolwerk vinden ter verdediging van wat reeds is veroverd en wat ons de kracht tot den aanval verleent op het kapitalisme om meer vrijheid en meer

levensgeluk te winnen. Velen dezer banierdragers rusten reeds lang in den schoot der aarde; maar wij zweren „bij der vad'ren bleek gebeent” dat we zullen voortgaan met het stapelen van steen op steen voor onzen burcht, opdat eens een macht zal zijn bereikt waarmee we ons *recht* zullen kunnen verschaffen. Hulde brengen wij aan deze oud-strijders en de dank aan hen ligt reeds in onze belofte opgesloten.

Weesp.

E. VEERMAN.

Personalia.

Petrus Wertweijn, eerste strijder, - Eerste durver en belijder. - Bijgestaan door *Berkeveld*, - Hebt ge met uw pen en woord, - Door geen overmacht verstoord, - Bazenvrees ter neer geveld.

Zwak van lichaam, taai van geest, - Deed ge wel het allermeest, - Toen uw helper, moe gewerkt, - Die zoo hoopvol aangevangen, - Reeds na twee jaar 't hoofd liet hangen, - Heeft heer *Geesink* u gesterkt.

Deze was bekwaam en vaardig, - D'eereplaats volkomen waardig, - Doch slechts één jaar hield hij 't vol. - *Keiser* heeft hem afgelost; - Deze bleef vijf jaar op post, - Gaf toen aan *Dohé* de rol.

Bijna veertien lange jaren, - Hielp die 't bondsschip verder varen, - Eerst met *Wertweijn* als kapitein; - *Rommerts*, daarna *Hagedoorn*, - Die als praeses kwam naar voren, - Mocht hij secretaris zijn.

Ook nog was hij ijvervol - Naast den praeses *Van der Poll*, - Die in tachtig uitgelezen, - Spoedig reeds de zware take - Overgaf aan *Johan Schaake*, - Beter daarvoor aangewezen.

Acht jaar voerde die 't bewind, - Eén daarvan met d'ouden vriend - *Weelink*, die in acht-en-tachtig - Van *Dohé*, den kloeken man, - 't Schrijversbaantje overnam, - Toen 't ook dezen werd te machtig.

Beiden daarna afgetreden, - Gingen teeren op 't verleden, - Dat hun alle eere gaf, - *Gotze* werd nu president, - En *Piet Hols*, zoo welbekend, - Kwam als schrijver bij de staf.

Bleef de eerste twee jaar aan, - Hols die was reeds heengegaan - Na een jaar van ijverig schrijven, - *Wories* stond daarna gereë, - Maar dien viel 't ook niet mee, - Langer dan een jaar te blijven.

Weer kwam er een nieuw bestuur, - Doch ook slechts van korten duur, - Praeses was *J. van der Vliet*; - *Korpel* nam de schrijversbaan - Voor beslist slechts één jaar aan, - Langer blijven wou hij niet.

Maar na negentig en twee, - Ging het daar veel beter mee, - *Paulus Hols* en *Snijdelaar*, - Vroeger reeds in 't Hoofdbestuur, - Kwamen nu voor langen duur, - Als bestuurders naast elkaar.

D'eerste is nog altoos aan, - Wenscht zelfs nooit meer heen te gaan, - En de brave *Snijdelaar* - Was tot negentig en negen - Dapper werkzaam allerwegen, - Hield de Bond goed bijelkaar.

Even kwam *Duwaer* toen kijken, - Maar dien kon het werk niet lijken, - Werd gevolgd door *J. W. Sleef*; - Deze was voor 't werk geknipt, - Doch hij werd te vroeg gewipt - En slechts twee jaar praeses bleef.

Snijdelaar viel nu weer in, - Maar dat gaf slechts kort gewin, - Door verandering van conditie - Legde hij de hamer neer, - Wat den Bond voor dezen keer - Bracht in moeilijke positie.

Dongen toch naar 't eerewerk - *Jacobsen* en *Ouwerkerk*, - Waarvan d'eerste werd gekozen, - Doch bij 't candidaat-bespreken - Was niet alles recht gebleken - En dat diende uitgeplozen.

Een jaar was nu praesesloos, - Toen negentien-vier *De Roo* verkoos, - Ook een flink en krachtig werker, - Maar hij trof een droeven tijd, - 't Lag dus niet aan zijn beleid, - Dat de Bond niet veel werd sterker.

Na een jaar moest weer gestemd, - Doch nu raakte men beklemd, - Er werd weinig keus gegeven, - Wie men wenschte, gaf niet toe, - Zoo werd dan uit arrémoe, - *Posthumus* op 't schild verheven.

Hij was enkel candidaat, - Dus gekozen reeds bij voorbaat, - Maar het stemmental was teer - Dat hij op zich garen kon, - Waarom hij zich wijs bezon - En bedankte voor de eer.

Nu moest tusschentijds gezocht - Of er nog een wezen mocht, - Man van kalmte en beleid, - 't Oog viel toen op *Wim van Haalen*, - Die zich ook na eenig dralen, - Toonde tot de taak bereid.

En die trek is goed geweest - Zooals elk weet, die dit leest, - Willem schikte 't goed met *Piet*, - Dat was hoofdzaak voor het blijven, - Dat men niet met *Piet* ging kijken, - En *Van Haalen* deed dit niet. v.d.W.